

ბენ ახალი სპეკულაციური მსჯელობით, სხვა და სხვა სოფიზმის საშუალებით შეარჩევნა „პატრიოტიზმი“ „სოციალიზმთან“. გუშინ კიდევ პატრიოტიზმმა მათთვის უსაშინელესი გინება იყო, დღეს კი ერთადერთი ხსნა, რომ არ დაჰკარგონ ბელადების ძველი ადგილები, იგივე პატრიოტიზმია.

ასე ჰქვია ხალხმეობრივი ცხოვრების სინამდვილის წინაშე-

ძველი ბელადები თუ არა, ყოველ შემთხვევაში მისი მორჩილი ახალგაზრდობა მაინც მალე დარწმუნდება, რომ ერთგული ბრძოლის დროს პატრიოტიზმი ერთგულად სრული უკომპრომისო პატრიოტიზმი. ეს არის ერთადერთი გარანტია გამარჯვებისა.

სიტყვით პატრიოტიზმი და საქმით კი „სოციალისტობა“ ან „დემოკრატიზმი“ არ გამოადგება. უცხოეთითგან შემოპანილი დოგმა ხელს შეუშლის ნამდვილ პატრიოტიზმს.

დღეს გვჭირდება ქართული პატრიოტიზმი, ისტორიული მამულიშვილობა.

დღეს გვჭირდება გულწრფელი მთლიანობით გამოხატული, ერთგულ პრინციპულ და იდეოლოგიურად დამყარებული სრული პატრიოტიზმი, — პატრიოტიზმი საქმით, მოქმედებით, გრძობით და აზრით, პატრიოტიზმი შეგნებული მთელის არსებით — კველგან და ყველაფერში.

გ. ხაფარელი.

მიხეზამი საპარტიოლო დატვირთვა (*).

შეხვედრა.

მე კარგად მესმის, რომ ამ თხუთმეულობაში დასმული საკითხის განხილვა მეტად ძნელი და საპასუხისმგებლო საქმეა. ეს იაიტომ, რომ ის მხარენი ჩვენი წარსულისა, რომელთა გამოჩვენება მე დამჭირდება, ჯერ პრაგმატიულადაც კი საკმარისად შესწავლილი არ არის; რომ ჯერ კიდევ არ მოგვეპოება საჭირო ისტორიული საბუთები ყოველივე ამის ნათელ-ყოფისა, და უმეტესად კი იაიტომ, რომ ამ საკითხთა გაშუქება თხოვლობს არა მხოლოდ საქართველოს ისტორიის პრაგმატიულად შესწავლას, არამედ მისი ცხოვრების, მისი ერთგული გამოჩვენების ანალიტიკურად გარჩევას, კრიტიკას, რისთვისაც მე საკმარისად აღჭურვილი არ ვარ. — ამგვარი საკითხების სისწორით გაშუქება მრავალ მწერალთა, ისტორიკოსთა და მეცნიერთა ერთობლივი შრომის და ნიჭის შედეგია ხალხმე და ერთი აღნიშვნის ძალა აღემატება.

მე ვიცი რომ ბევრ რამეში შეეცდები, ბევრ რამეს სინამდვილის შუქს ვერ მოვყვან და სწორად ვერ შევაფასებ. მიუხედავად ყოველივე ამისა, მე მაინც ვაგებდვ ამ საკითხის შეხება, რათგან საჭირო იყო, ანალიტიკური შესწავლა ჩვენი ისტორიის ამ მეტად მნიშვნელოვანი მხრისა ერთხელ ვისმე დაეწყო. ჩემს შემდეგ სხვები უფრო უკეთესად გააშუქებენ მას, ამაში დარწმუნებული ვარ. მე ჯერ ეს უფალი გზა მაინც ვაგებენი და თუ

ამითი სულ პატარა სამსახურს მაინც ვაგებდვ ქართულ საზოგადოებას, ამითაც კმაყოფილი ვიქნები.

დიდად დამავალებს ის პირი, ვინც ამ თხუთმეულობას საჭირო კრიტიკას ვაუკეთებს და მის ნაკლებზედ მიმითითებს, რათგან ეს არა მხოლოდ ჩემთვის, არამედ საქართველოსათვისაც სასარგებლო საქმე იქნება.

ამ თხუთმეულობაში ხშირად მივმართებ ხალხმე უცხოელ ხალხთა წარსულის მაგალითებს, რათგან შედარებითი მეთოდი ისტორიულ საკითხთა და მოვლენათა განსახილველად აუცილებლად მიმართა. ჩემი აზრით საკუთარი ერის ისტორიის შესასწავლად, მისი სისწორით შესაფასებლად აუცილებელია სხვა ერთა ისტორიის შესწავლა, რათგან ეს საკუთარი ისტორიის შესამცნებად საჭირო კრიტერიუმს გვაძლევს.

დასასრულ. მკითხველთ შეხედობასა ვსთხოვ იმ ნაკლთათვის, რომელთაც ჩემ თხუთმეულობაში იხილავენ.

თავი პირველი.

საქართველო მომეტებული ნაწილი თავისი ერთგული არსებობისა რამდენიმე სახელმწიფო-სამთავროდ იყო დაყოფილი. ამიტომაც ჩვენი ქვეყნის ყოველ პოლიტიკურ ერთეულს და მის შემადგენელ ხალხს თავისი განსაკუთრებული კულტურულ-პოლიტიკური ისტორია აქვს. მაგრამ ეს იმას სრულიად არა ნიშნავს, რომ ქართველ ხალხში ერთგული მთლიანობა არ არსებულყოფს.

მიუხედავად პოლიტიკური დანაწილებისა და პროვინციული გაფრთხილებისა, საქართველოს ცხოვრებითგან შესაძლებელია დიდი სინთეზების გამოტანა. ეს სინთეზები უმთავრესად შემდეგია:

1) ქართული ენა. ჩვენი ენა ძლიერი ინდივიდუალური ძალითა გამოქანდაკებული, გაფაქიზებული და ყოველი მხრით მდიდარი. ამ ენის დამუშავებაში საქართველოს ყოველმა კუთხემ, ყოველმა თემმა მიიღო მონაწილეობა, დაწესებული სწავლებებით და გათავებული იმერ-ქართლ-კახლებით. იგი შედეგია ქართველი ხალხის გენიის და ისტორიული ღვაწლის, შემოქმედების, და მისი ინდივიდუალური ორიგინალობის. ჩვენი ენის შექმნის საქმეში ისეა გათქვეფილი და შედუღებული საქართველოს ყოველი თემის, ყოველი კუთხის შემოქმედებითი უნარი და ღვაწლი, რომ მათი გადარჩევა და შედარება შეუძლებელია.

2) ესთეტიკა. ქართველი ხალხის შეერთებული ნიჭის, ენერჯის და შემოქმედებითი ძალის ნაყოფია ჩვენი სასახლო ხელოვნება-მომღერება, მხატვრობა და სხვა ერთგულნი ხელოვნებანი. ამნაირად ქართველმა ხალხმა თავისი ერთგულად შეერთებული შემოქმედებით შექმნა წმინდა ქართული ესთეტიკა.

3) ეკლესია. ქართულმა ქრისტიანულმა ეკლესიამ ეამთა განმავლობაში მიიღო თავისი განსაკუთრებული, ინდივიდუალური სახე. დიდად განსხვავებული ბერძნულ-ანტიოქიის, სომხურ და სხვა ეკლესიათაგან. მას ჰქონდა თავისი განსაკუთრებული ქართული თვისებები და ბუნება, ქართული სუ-

ლი, რომელიც მთელი საუკუნის განმავლობაშიც კი რუსეთის ბარბაროსულმა ეკლესიამ თავისი ბიუროკრატიული სინდიკატურ ანომალია. ეს ქართული სული მას ქართველმა ხალხმა ჩაუდგა; ქართველმა ხალხმა თავისი საკუთარი გონიერების შემოქმედებით მიანიჭა თავის ეკლესიას ის სწავლა და ტოლერანა, რაც საერთო ქართველი ერის ხეობარბი შექმნის (ქართული სხვათა ნაყოფი იყო. ამიტომ ქართულ ეკლესიას პროვინციული კოლორიტი ნაკლებად ჰქონდა, არამედ არსებობდა მხოლოდ წმინდა საერთო ქართული ტიპის ქართული ეკლესია.

4) ოჯახი. ოჯახი ყოველი სოციალური ორგანიზმის უჯრედი. იგი ყოველი ცივილიზაციის უმთავრესი ფუძეა. იგი ერთგული დისციპლინის უმთავრესი სკოლაა, პროვინციათა უმთავრესი აღმზრდელი ფაქტორი. ქართული ცივილიზაციის ბურჯადაც სწორედ ოჯახი იყო. ქართველმა ხალხმა შექმნა ერთნაირი საერთო ტიპის ოჯახი, რომელსაც ჩვენი ქვეყნის ყოველ კუთხეში ერთი და იგივე ხეობარბი-აღმზრდელი ბაზისი და შინაარსი ჰქონდა.

5) ოქროს ხანა. ამ მრავალ-მნიშვნელოვან და ბრწყინვალე ეპოქის შექმნაში მთელ ქართველ ხალხს მიუძღვის ღვაწლი. იგი იყო ნაყოფი მთელი ქართველი ხალხის ისტორიული ევოლუციისა, მისი გენიისა, ბრძოლისა და ღვაწლისა.

„ოქროს ხანა“ ნამდვილი განსახილველი იყო ჩვენი ერის კულტურულ-ხეობარბი ორიგინალისა. „ოქროს ხანაში“ ქართველმა ხალხმა შექმნა თავისი ორიგინალური სახელმწიფო ქართული კულტურული პოლიტიკური შინაარსით.

„ოქროს ხანა“ უდიდესი ერთგული განძია და დარჩება ქართველი ხალხის სამარადისო კუთვნილებად და სიამაყედ და უბრწყინვალეს მაგალითად.

„ოქროს ხანის“ მნიშვნელობა უმთავრესად შემდეგია: ა) ამ ხანაში უძლიერესად განვითარებულია და განმტკიცებული ერთგული ცივილიზაციის ყველა ფუძე. ბ) იგი საბუთია მისი, თუ რა ძლიერი პოტენცია ყოფილა ქართველ ხალხში დარა განადიოზულ შემოქმედებადა შესაძლებელი ამ პოტენციის გამოყენება. გ) იგი ამასთანავე თავდება ჩვენი მომავალი აღორძინების შესაძლებლობისა.

ამნაირად იმ თავისებური, ინდივიდუალური და უცნაური სიცოცხლის ძალით სავსე კულტურის შექმნაში, რომელიც ვერც ეამთა მსგელობამ და ვერც ძლიერმა ბურჟუაზიამ ვერ დაანგრის, მთელ ქართველ ხალხსა აქვს მიღებული აქტიური მონაწილეობა და მასში ჩართულია ქართული გენია და ენერჯია.

აი ის უმთავრესი სინთეზები, რომლებს გამოყვანაც შეგვიძლია ქართველი ხალხის ერთგული თანამშრომლობითგან, მისი კულტურული მთლიანობითგან. ხოლო თუ შესაძლებელია ამ დადებითი სინთეზების გამოყვანა, შესაძლებელია აგრეთვე სინთეტიკურად შესწავლა იმ საერთო უარყოფითი მიზეზებისა, რომლებმაც მთელი საქართველო პოლიტიკურ დამობამდე მიიყვანა და მე-19-ტე საუკუნის კარგი რუსების მონობის ჯოჯოხეთში შეაღებინა.

მოხსენება შოთა რუსთაველიზე.

ქალ. პარიზში, Société Savante-ის დარგაში (33 Bd Montparnasse), კვირას, ნაშუადღევს 2 საათ ნახევარზე, ამა წლის 25 იანვარს ჩვენმა თანამემამულემ ბ. ნიკიფორი დიმიტრი-ძე ქათამაძემ წაკითხა მოხსენება შოთა რუსთაველზე.

ვართუ ვარძახის მეთრეველზე ვივლენ, გაღებულ ფანჯრის ვერდით (საითგანაც შემოდიდა და გადიდა გაზაფხული), შოთას ხურათი გვიდა, შესრულებული ჩვენი სახელოვანი მხატვრის Sandro de Carelli-მ.

სურათი გვიჩვენებს მთხრობის სახეგვით აკმაყოფილებდა: ჯუბისტურ ნახევრის, ფერების და ელექტრულ განათების შესაბამისი დიდი განცდა გადმოგვაჩვენებს ნიჭიერ მხატვრის ტილოზე. ამ სურათზე უნდა შეგვიჩვენებ, რათა იგი ნიშნობა დიდი შემოქმედებისა.

დირხსენიშნავს ამ სურათისა არის ის, რომ რუსთაველი რუსთაველს არა ჰგავს. უკეთ რომ ვსთავებ: განის თავი თავს არ წააგავს. ან რად უნდა ჰგავდეს? მხატვარი შემოქმედით ფორტუნადი ხომ არ არის მსგავსებას გამოუდგებ? საქმეა სულის, ფიქრის, განცდის გადმოცემა!

მაგალითისათვის დასაბუთო ვაფუ-გრემით სახე ფინჯანი და ერთი გამხმარი კრუასანი, მაგრამ აუცილებელი ვიხსენებ ფორტუნადი და თქვენ ნათლად დაინახავთ ქართველ გმირ-გმარტ: და რუსთაველის სურათის, ჩვენი მაგისტრის მიერ შესრულებული, სწორედ ასეთის... (ყველაზეათვის გასაგებად რომ ვსთქვათ) ნახების ასეგიაგია - მდებარეობით იყო ჩამოხსმული.

წარმადივინებ ვივლენ რუსთაველი ტილო. ერთი მეტრის ხისზე გამხმარი ყვეთული თვალი. თვალის შემვიდვ წამწახს, რემედიც ადგილობრივი ხანტიმეტრის სიგრძეა, მაღალი, ღუნჯი ჩიქრქული ფაფახი სურავს. მეღვრე ნახევარი ტილონი მსოფლიდ შოთას კალამს უჭირავს. გაშინებთ, გაჯადოვებთ სიღრმე, პრადფრადლობა გამხმარი თვალისა. კალამი მეტრად დგობლურად არის შესრულებული, რამთად არ ვვითარებში მაგისტრის, თუმცა იქმნება ვგდებდვ, რათა თუ კალამი, მეტრად იმისი წვერი კარგად გათლილი არ არის, დაქრქული, ვგდებს ტყალის დაქრქული შექმნილებული.

აქ ვათავებ დიდი შემოქმედების შესახებ. ეს სურათი მდებარეობს ეკუთვნი, რახან თვით Sandro de Carelli-მ სურათი ადასტურებენ: —, ჩემი შემოქმედება გენიალურია! —

მოხსენებაზე დიდხანს არ შეგვირდებო: უფრული იყო. ბ. ქათამაძემ სთქვა ის, რისი თქმაც შეიძლება. ჯერ შინაარსი კავანდვ; მასხანადამ დაიწყო: იყო არაგუთს რესტორან მეფე-და... და სხვა. ეს სემ ყველაზეათვის ცნობილია. შემდეგ — მეთრეველზე სურათზე სხვადასხვა ჩვენი დიდებულნი პეტიოლ, თამარ მეფის დროს. ესვე სემ თითქმის უდავოა. საქმე ის არის დაამტკიცებ—მეთრეველზე სურათზე! ეს კი არ მდებარეობს. მასხანადამ ახალი არაფერი უთქვა მს და მოხსენების ორიგინალობა აკვდა. შემდეგ, რაც მთავარია: მდებარეობის დასაბუთება და დაბალი ნიშნობა.

— გრძობა მტრის ბატონობა... —, განაცხადა და ამან სემ სულ დასხვა მისი პრეტიკა.

ქართულ საზოგადოებაში მოხსენებას რომ აკეთებთ, — ვარჯი ჯანის პატრენი უნდა იყოდ და სხვ რიხიანი უნდა გქონდეთ.

მოხსენება მოვლენ გამოდგა: მხოლოდ სამი საათი გასტანა. ქართველმა და თანაც ასეთ დიდი პეტიკა, რეფორმ ჩვენი შოთაა, რვა საათი უნდა ილაპარაკებ.

დამთავრდა მოხსენება და, თუმცა საკამათო არაფერი იყო, მაგრამ მაინც ვიკამათეთ. სიტყვა მითხროვა ახალგაზრდა შავკრემანმა რომელსაც თურმე დიდი შრმა აქვს დამწვანებული, თუმცა ჯერ გამოუქვეყნებელი, მაგრამ თუ დავხსენებ გამოქვეყნება, დიდად ვარდაქმნის მსოფლიო გვირგვინი.

— „ბატონებო!“ — დაიწყო ორატორმა: „მსოფლიო სამაქლები ბურჟუაზია გასველი და მალე გეგნლი მოვიდვება. ქართველს მოვალეობაა, გეგნლს წყალი დაასხას. ჩვენ ხელთ არის გასაღები მსოფლიო მყუდროებისა და მასთან ერთად საქართველოს და ამიერ-კავკასიის დამოუკიდებლობისა. საქმე მეტად მარტივია: უნდა გავაწყვეთ ერთხელ და სამუდამოდ სურველების საკითხი. ჩვენ უნდა მივხედოთ გასაქანი რუსეთს. უნდა შევუწყოთ ხელი, რომ იგი გახდეს პატრ-პატრინი შავი ზღვისა, მასხანადამ ვარდაქმნის სურათზე უნდა ჩავაბაროთ მას და ჩვენ ვი უნდა ვადავებებთ მუდამად გვირგვინსა და რუსეთს შორის. დიდი პეტიკა რუსთაველი გენიალური პოლიტიკის იყო და ჩემს აზრებს შოთას ჯერ გამოუქვეყნებელი ტაეპით დავაპტკიცებ:

— „ავთანდილ გიგვის ტარია: ვერ გახდები ქართლს გრად, „თუ ვერ იქნეს შუა ინგელთ და სკვითელთა კლდე-ბუფრად“...“

მოხსენებელი ამტკიცებს, რომ სიტყვა ინგელი ნიშნავს ინგლისს და სახეებით ვითარსებოთ, რედა ჩვენ ინგელთა და ინგლისელთა შორის ხედავს ნათესაობას; მართლაც ინგელი ხანით ინგლისელსა ჰგავს: კანი თეთრი აქვს — თმა ქერა.

— „ქართველი საზოგადოება — განაგრძობს ორატორი. მოვალე ვაგონებს ჩემს ნაშრომს სურველების შესახებ. ქართველი საზოგადოება მოვალეა აგრეთვე ამგნებს ჩემი აზრი მთელ მსოფლიოს, რათგან ეს არის გრთად-გრთი რეალური და გენიალური ნაშრომი გვიანდელი მგნიონგებში“...“

დასასრულ ორატორი დასმენს, რომ მის მიერ დასმული საკითხი სურველების შესახებ არის დიდი საიდუმლო, მხოლოდ რამდენიმე ხანად შეგებართათვის გაუშვდება და უმორჩილად ხთხვებს დასწრეთ დარბაზითგან ქუჩაში არ გაიტანენ.

მსურველ ტაეპით აღუთქვა სახე დარბაზსა ახალგაზრდა გვირგვინს ფიცი საიდუმლო დაგვიხს. დიდი აღფრთხილება, ვითარსებში ადობგვდა დამსწრეთა სახეებს.

მხოლოდ ბ. ნიკიფორი დიმიტრის მე ქათამაძე იყო და თავი აღუთქვა. მკვდრის ფერი გვდა.

მეღვრე ორატორმა განსაკუთრებული შთაბეჭდილება მთავრინა საზოგადოებაზე. ვაგვრით შეგვს პლარტს, არისტოტელს, არისტოფანეს, გუდდას, სოკრატს, კრიშნას, პარიზის მუნიციპალიტეტს, განდის, ვრანდის, აინსტინის რეალტიურ თვრინას, კოლს, მუჰამედს, ვერსალის ხელშეკრულებას, დეტერმინებს, ვილსონს, და ასეთი დამდღვდება მისე თავის ასრებს წინადადების სახით:

„ქართული საზოგადოება უნებრევიად და მორალურად ვალდებულია მადლობა გამოუცხადოს ბატონ სიტრენს, რათგან იმის ქარხანაში ასამდე ქართველი გმიონარტი მუშაობს“.

წინადადებას კენჭი უყარეს და ერთხმად მიღებულ იქმნა შესდგა კომისია, რომელიც შეადგენს მადლობის ტექსტს და გადასცემს სიტრენის ქარხნების მთავარ დირექტორს. ჩვენს თანამემამულეს, რომლის გვარს პოლიტიკური ძიხას რგმით არ ვასახვებ.

მესამე ოპონენტი აფილიოტან ლაპარაკობს. „ისდით გადახედა მსოფლიოებს, გნტრს და მარჯვენა ფრთას. „ბატონებო და მხანაგეო! რამა საქმე ვერ ვაგვიდა. პირდაპირ ვაგვირვებ ჩვენი მომხსენებლის საქმიონი: ორატორებზე ხომ ლაპარაკი უდგებოდა. რას არ მეფედვ, რა არ ილაპარაკებს, მარა გვწერებოდა დროს თქმა უნდათ ვერ გავაგებებს და ვერა! თუმცა ჩვენ არ გვივირს, ამხანაგეო! მაგნი იმდურ წდებებს და იმდურ პოლიტიკურ პარტიებს გვუთინან, რომ მეტს რას უნდა მოვკვლიდეთ მათგინდა. შეგეგნებს და დაქვეყნას! აი სურველი, აი ვილსონი, აი პარიზის მუნიციპალიტეტი! ვინ და რა არ გინდა რომ არ ჩამოთვალეს, მარა, ამა ერთი ჩვენი მასწავლებელი თუ გოურის მით? ამა თუ შეიხსენებს ან მარქსი, ან ენგელსი ან ან მეტელი, ან კაუტცი, ან ადლერი, ან შეიდეგანი ან ვანდერველიე!“

ორატორმა ერთი ამიღებოთქა. სუთი თითი შეაგრთა და მუბლენ მიიღვა:

„ვერ შევანებოთ, ამხანაგებო, ამ ხალხს, რომ ყველი ნაწარმოევი არის განსახილველი კლასიური თვალსაზრისით. მარა, მაგნი განვებ უხვევარ ვგვრდ“.

ორატორი წელი გასწრდა და დაგინებით შეგდა ბ. ნიკიფორი დიმიტრის მე ქათამაძეს, რომელიც გაშუქებული იყო და გათვრანვ, თვალის დაგვიტოვა, პირი დავოდ, ჭიდარა თემში აბურმენდა და მისის ხარს მოგვცა მთელი მისი არსება.

„პარტივემულე მომხსენებელი და შენც პარტივემულე საზოგადოება! — განაგრძობ ორატორმა ხარჯანით.

„ხე გვიჩვენებთ, თქვენი ჭირიმე, მარა სიმართლე უნდა ვთქვათ. ჩვენ რომ არ ვსთქვათ სხვა იტყვის. ხე და, იმას მოვასხენებდით, თქვენ ასეთ საკითხს განვებ უხვევთ ვგვრდს მეთქი. თვარა რომ ჩველიქრედეთ, ისე კი არა, სურველეთ, დრმათ რომ ჩველიქრედეთ ჩვენი გენიის პოეტის, საქართველს ხამაყის შოთა რუსთაველის ნაწარმოებს, ქე დგინახავთ, ამას კემენტარია არ სჭირია, რომ ჩვენი შოთა იყო ნამდვილი დემოკრატი, ნამდვილი სო!“

აქ კი ბრედა გნტრში და მარჯვენა ფრთაზე აურზაური, ყვინილი, პრეტესტი, წაწვე-წამოწვევა; მხოლოდ მარცხენა ფრთაზე დააჯილიდოვა ორატორი თუმცა თხელი, მაგრამ მშური ტაეპით. შეგვჯელ სედა ორატორმა სიტყვის გაგრძელება, მაგრამ ასად. რე ვერას ვანდა, ხელედი ჩაიქნია, ქუდი გევაზე მიიღვდა და უსრულებით გასწია კარუისაკვე. კარემში შეგებდა, შეიღობილდა და მაინც მადღვრე შემდეგის დაყვირებდა:

„გინსვრატორი იყო ამა? რეაქციონერი? ჯვარი იმას არ სწამდა და ხატი! თამარ მეფეს რე ვეფედვდა და...“

მაგრამ წინადადების დამთავრება ვერ მთავრდა. ერთი წვერ-ულვაშ გაბარებული, გრძელ თმე უკან გადავარცხნილი სკამზე შეხტა და შეუტია:

„თქვენ ისეთ პერსონაჟებს აყენებთ შეურაცხველად, რომ მეტის მდომენა არა გვიდან! ყველთ გვეგმინა გურულთა და იმერეთის! ჩვენს პლაგარატს არ დავანებებთ! პარად-ალეუ!“ უკანასკნელი სიტყვა, ისე მკადიოდ, მოწვევრით და პრძანების კილდით იყო თქმული, რომ გვირგვინულ სამისელში აღბათ ძველი სამხედრო პირი იმაღებდა. კარემ-

*). ლ. გერგელი მის ამ ვრცელი თხუთმეულობის იგუქებას აგვიჩვენებს.

თუმცა მართალია, რომ საქართველოს ყველა პოლიტიკურ ერთეულს დაცემისა და დაქვეითების თავისი საკუთარი ისტორია აქვს; რომ ყოველ მათგანს გააჩნია განსაკუთრებული, პირდაპირი მიზეზები დამოუკიდებლობის დაკარგვისა და რუსეთის მონაპოვობის ჩაგვარებისა, მაგრამ ძირითადი და უმთავრესი მიზეზები მთელი საქართველოს დაცემისა მიანიჭებს საერთოა. ამ თხზულების საგანს საქართველოს დაქვეითების, დასუსტების და დაცემის საერთო მიზეზები განვიხილავთ და მათი ანალიზი შევადგენს. მაგრამ მე არ მინდა დავაკლავო მხოლოდ ჩვენი სამშობლოს დაცემის მიზეზთა გამოკვლევით, ანუ უსუსულოდ არამედ საქართველო მიმართა ამასთანავე განვიხილო საშუალებანიც და გვებეცდეს საქართველოს კვლავ აღორძინებისა.

თავი მეორე.

ერის კულტურული განვითარებისათვის და ძლიერებისათვის აუცილებელია საჭიროა მტკიცე სახელმწიფოებრივი ორგანიზაცია. თუ სახელმწიფოს საკმარისი სიმტკიცე არა აქვს, ერის ვითარება მუდამ დაქვეითებულია, ერი ცივილიზაციის მაღალ საფეხურს ვერ ახწევს და ადრე თუ გვიან ძლიერი სახელმწიფოს მსხვერპლად გახდება ხოლმე.

ხოლო სახელმწიფოს სიმტკიცისათვის ორი უმთავრესი პირობაა საჭირო:

1) სახელმწიფოს მის შემადგენელ მოსახლეობაზე დიდი ავტორიტეტი უნდა ჰქონდეს. ამ ავტორიტეტს უნდა გააჩნდეს ძლიერი უფლებრივი წყარო და იგი განმტკიცებული უნდა იყოს ერის შეგნებით და ტრადიციით.

მხოლოდ ძლიერი ავტორიტეტი აღჭურვილ სახელმწიფოს ძალუმს ეროვნული მთლიანობის შექმნა, გარკვეულ ეროვნულ მიზანთა დასახვა და მათი სისტემატიური განხორციელება, კანონიერების, წესიერების და დისციპლინის დამყარება. ეს იმიტომ, რომ ყოველად შეუძლებელია გარეშე წესიერებისა და კანონიერების საზოგადოების კულტურული განვითარება ან ერის ძლიერება იქ, სადაც ეროვნული მთლიანობა არ არსებობს. ცივილიზაცია გარეშე კანონიერებისა და დისციპლინისა წარმოუდგენელია.

ხოლო რამდენადაც მეტი ავტორიტეტი აქვს ავტორიტეტითა აღჭურვილი სახელმწიფო, იმდენად ერიც მტკიცე ძალად არის გამოკვეთილი.

სახელმწიფოს ავტორიტეტის კონკრეტული გამოხატულება ყოველთვის ერთი რომელიმე სახელმწიფოებრივი ორგანო არის ხოლმე: აბსოლუტურ მონარქიაში თვით მონარქი; ანტიურ რომში იყო სენატი; ძველ გერმანულ თემთა შორის Lands-gemeinde ან Princeps pa gi; ანტიურ ათინაში მოქალაქეთა კრება; იგივე, ხოლო თავისებური Landsgemeinde ჩვენ ხვესურებში(1) და შვეიცარიის ურისში, შვიცში და უნტერვალდენში.

სახელმწიფოს ყველა დანართი ორგანოთა, დაწესებულებათა თუ მოხელეთა ავტორიტეტით შემოსვლილი ძალა ეს მთავარი, ცენტრალური ორგანო არის. ეს უკანასკნელი ყოველ დაწესებულებას და მოხელეებს უნაწილებს განსაზღვრული პროპორციით საჭირო უფლებებს და პრეროგატივებს.

ში მდგომი მყისვე განქრ. სამი კაცი მოიხსნა მარცხენა ფრთითა და უკანადადგება.

დარბაზს ჯერ კიდევ დიდი ადგილია გრძობდა, რდგისაც ესტრადანზე წვდომად ჩადიქრეგული, წვდომად სეროიზული გამოემტკიცებდნენ ხალხს პატრნი, ჩადგვინილი დრატლი ადემართა. გულს შავი რდმარტიული ყვლასავგვი უმეგნებდა.

განსხა ბაგნი და დაქვეყნა: „მამულიშვილინი! მე, ინდო ინახარი, ადამიანისანი, განსწრციგელება მუდამისი, ვახტანგ ორბიძის, ანდა ინახარის, გლტენ ანახარის. თემო ნათელის, ხოლ ხელხანის, მოგმართავთ მანიფესტით:

—ქვა რად ღვდელის? და დავაკვირდი... აგერ ქვა იდო... ქვა ადარ არის... ქვა ხად წავიდა? ნამ კვილად დადის... გზედავ ხეგ, მთვარეგ მდმრალგ, მიდის ქვეყანა. ქვა ხად წავიდა? გაგრძელება წიგნი იქნება!“ და... ორატორი წელი, დინჯი ნავიჯით დაეგმა გსტრადითგან. სამარისგვერთი ხიჩუმე ჩამოვარდა.

ხიტყვა აიღო ხელ ერთიანად გაპარსულმა კავმა: ჯერ საერთაშორისო ფინანსებზე ილაპარაკა, შემდეგ საქართველო ფინანსებზე შეხლა.

„პატრნიგო, ჩვენი ფინანსები მუდამ კრიზისის განიცდიდა. ქართველმა კვლავიანა არ იცის. ამისი უმთავრესი მიზეზი მეთა რუსთაველის არა ბრძნული ხიტყვებია: „სა ჰამა დიდად მესარება, დგმა რა ხავარჯულია. რასაგა ვახტანგ შინაა, რაც არა დაკარგულია“-ო. ამიტომ მე მოვიტონო დავაარსოთ ევროპაში ქართველი ნაციონალური პარტი, სადაც ყველა ემიგრანტმა უნდა შეიტანოს თავისი გვარდამა. რეგა სა-ქართველად განთავისუფლებდებოდა, უნდა ჩავუტანოთ ქართველ ხალხს ეროვნული უფროსი დიდები. პარტი დიდი კონტროლის ქვეშ უნდა იყოს. ერთხელ შემდგომი დულს უკან ვერვინ წაიღებო.“

არჩეულ იქნა კომისია შვიდი კაციდან, რომელიც მუხმების შენობას ნაციონალური პარტიისათვის.

კრება დახრულებულად უნდა ჩაგვეთავალა, მაგრამ ერთმა, ჩემთვის უცნობმა პირმა შემოიტანა შემდეგი წინადადება: „კინაიდგან და რათა მე დავამტკიცებ გომარტიულად და გვინდობოდნა, რომ საქართველოდ წარსული არა ჰქონია, თითქმის არც კი უარხვნიდა და მამხადამე რუსთაველიც და არაბეთის ფარხადანიც აღბათ ჩვენი ავადმყოფური ილუზიის პროდუქციაა, ამიტომ მე მოვიტონო რეგა ევროპაში გდენა მიდებულ, განათლებულ ქართულ ემიგრაციიდან დაიწყოს ქართული ისტორია და რაც უმთავრესია უნდა მაიგვალდოს ქართული ანბანი. რათა დაინახებოდნა გაცდებოდნა ბამ თავისუფლად წავითხოვს ჩვენი ნაწერი და მამხადამე ამიგრიდან შემოდებულ იქნას ანბანი ლათინთა.“

ასალგარდა ორატორი, რომელიც მუდამ უნდა პარტიის მუხმების პარტიულ ლაპარაკებში, ამ წინადადებას დიდი აღფრთოვანებით შეეგება და დასახა იგი თემომომეტრად, რომლითაც უნდა განისწმდოს საქართველოდ სინამდვილე.

მაგრამ წაიღებდა ხეზე შავ-წივი კაცი, რომელიც მათას მღვდელმთავრს იმ განსჯევებით, რომ ის მეთავე გაიგებოთ უფრო კუპრია, და განაცხადა, —წინააღმდეგობის ავტორმა არც გვინდობა, არც ჩვენი წარსული და არც აწმყო იცის: ე რე-

1) თამამად შევიძლია ვსთქვათ, რომ დამოუკიდებლობის დროს ხვესურეთი სულ ცალკე სახელმწიფოა თუ არა, პოლიტიკური უფლებით აღჭურვილ კანტონს მაინც წარმოადგენდა.

2) სახელმწიფო უნდა ემყარებოდეს მკაფიოდ გამოხატულ ეროვნულ ცივილიზაციის და კულტურის, ხოლო ყოველ ეროვნულ ცივილიზაციას და კულტურას თავისი საკუთარი პრინციპი აქვს და ამ პრინციპის მატარებელი უმთავრესი ფაქტორი ერის ერთ-ერთი კლასია ხოლმე. ანტიურ რომში ასეთ კულტურულ როლს პატრიციელი წოდება ასრულებდა; ათინაში გონებრივი არისტოკრატია; ქრისტიანულ ევროპაში საშუალო საუკუნეებში თან ვიდრე მეცხრამეტე საუკუნის ნახევრამდე არისტოკრატია; თანამედროვე კაპიტალისტურ წყობილებაში ბურჟუაზია და ინგლისში კი, დღესაც, არისტოკრატია ამ მხრივ კიდევ პირველი ხარისხის როლს ასრულებს.

ამნაირად მიზან-შეწონილად მოწყობილ სახელმწიფოში ერის შემადგენელ სხვა და სხვა ელემენტთა შორის მყარდება სოციალურ ფუნქციათა განაწილება და კლასთა თანამშრომლობა.

როგორც ტიზიკაში, გეომეტრიაში, ქიმიკაში თუ კოსმიურ მექანიკაში არსებობენ გარდუვალი კანონები, აგრეთვე ხალხთა სოციალურ-პოლიტიკურ ვითარებას თავის კანონები აქვს, რომელთა დარღვევა დიდად ასუსტებს და ხშირად ჰკლავს კიდევ ეროვნულ ორგანიზმს. სოციალურ ფუნქციათა განაწილების და სოლიდარული თანამშრომლობის კანონები გარდუვალია საიო პოლიტიკურ-სოციალური ორგანიზაციისათვის. ამ კანონთა გარეშე დადგამა საზოგადოებისათვის მომავლი ნებელია, რატომ და რა შინაარსისაც არ უნდა იყოს საზოგადოებრივი სხეული.

ზემოდ მოყვანილ ორ მუხლში აღწერილი სახელმწიფო დაახლოებით სრულ-ყოფილი ტიპია ეროვნულ-პოლიტიკური ორგანიზაციისა. ამნაირ სახელმწიფოში ერის შემოქმედებით ძალას, ენერჯიას ფართო გასაქანი აქვს და ეროვნული სიძლიერე თავის გამოქვეყნების მაღალ წერტილებს ახწევს.

შეიძლება მიიხრან, რომ ამგვარი სრულ-ყოფილი სახელმწიფო იშვიათი მოვლენაა. მე არ ვამტკიცებ, რომ მსოფლიო ისტორიაში იგი ძალიან ხშირი იყოს, მაგრამ არც ისე იშვიათია. ყველა იმ ერებს, რომლებმაც ძლიერებას მიახწიეს და კაცობრიობის ისტორიაში მნიშვნელოვანი კულტურული კვალი დასტოვეს, დაახლოებით შემოაღნიშნული სახელმწიფოს ტიპი ჰქონდათ შექმნილი.

მე მხოლოდ ის მინდა ვსთქვა, რომ რამდენადაც მეტად ახწევს ერი ზემო-აღნიშნულ სახელმწიფოს იდეალს, იმდენად უფრო კულტურისანი და ნივთიერად თუ მხედრულად ძლიერია იგი. ხოლო რამდენადაც იგი მეტად შორდება მას, იმდენად მეტად სუსტდება და უძლურდება ყოველი მხრით. ეს დაშორება შესაძლებელია უკიდურესი იყოს და მაშინ ერიც უკიდურესად ეცემა და ხშირად ისტორიის სასაოკლოოდ იმარხება. ვით ადამიანს, ერსაც თავისი სამარე აქვს. ერი არსებობისათვის ბრძოლაში იმავე თვადაცვის კანონებს ემორჩილება, როგორსაც ადამიანი. ერთიც და მეორეც ამ მხრივ ერთი მიზნისათვის იბრძვის, რაც შეიძლება დიდ ხანს და რაც შეიძლება უკეთეს პირობებში განაგრძოს თავისი ინდივიდუალური არსებობა.

მელი დარბაზს მდგომი მდგომი და ამ ემიგრანტმა, რომ ასალი ანგანი უნდა შემოიღებოდა. სოლო რაც შეგნება მგორე დრატორის თემომომეტრს, წაიღოს და სადაც უნდა იქ... აქ კი არაფერი მახატანიაო!

ამ ხიტყვებმა გადამწყვეტი რელი აქასრულა კენჭის ყრის დრდ. წინადადება არ გავიდა. დავხტრევეთ Sostel Savante ის დარბაზი და გაავცო ქუჩა ტკბილად მოხაუბრებ ჯგუფებმა.

„პატრნი მახტრნი! მივაშურე მსახტრნი. თქვენმა ხუ რათმა დიდი შთაგეჭიოლება დასტვა ჩემზე, მაგრამ ერთი უნდა შეგვიტონო: ნუ თუ მდთას ხახწაყვევა იმით, რომ მქორე თვალეც დავუხტრათ?“

—სა, სა, ჩაიგინა წვრილ ულვაშებში de Careli -მ. უნდა ხელი მომხვიო, გაღვე გამიხმე და ჩურჩულით, როგორც დიდი ხაიდუმლო, მითხრა:

„არადგერს წაგებოდა, მაგრამ სიმართლე კი არ იქნებოდა. იცით ვინ იყო მდთა? იცით ვინ იყო? ამას ჯერჯეროვით თქვენ გუვუნებოთ, მაგრამ ამ მოვლე ხანში გამოვა ჩემი ნამ-რდომი მდთა რუსთაველზე ვრდელ წიგნთა, სადაც მე ვამტკიცებ უტყუარი დოკუმენტები, რომ მდთა მამარ მტვის სოელი, გიორგი ლამა იყო. და გიორგი ლამას, როგორც ყველამ იცის, მარცხენა თვალი აკლდა.“

მეტრის გემს მივეყრდენ და გაკვავდი. ხანლში წახვლავს არავინ დექორებდა. მგჩრდვად მიმდრავა, მიმღვლა. ერთი ხაათი ვიდეტო ქუჩაში. მქორად ვახასტვდიოთ, ვინ იცის კადე რდემდე გაგრძელებდებოდა ეს ნეტარება, რომ ერთ ქართველს არ მოგმართინა ასეთი ხიტყვებით:

„დემოკრატო, თქვენი ჭიმიტე, დემოკრატო! აგერ ვიამმა დამხრევა ტელეფონით და მითხრა: ჩემო ხანდრო, თუ მე ვყვარებოდა, თუ ჩემი პატარა ხაათი მაინც გაქო, უთხარი შენს კანპარტიდებზე, რომ არ შეიღვევა ასე შეგუბებოდა. მიმდრავას ხელს უშლიანი, თუ უნდათ მანდამინც გრთად ყდენაო, ქე გაჩერდენ პახაქ-კულტურეო. ჩვენც დავიშალენით.“

..

ხანლში მარტოდ ვბრუნდები. ჰყინავს. უნსოვთი გა, მოვერცხლილი ვარსკვლავებით, ქართულ გასავით ვაიღვებ. მივედრე ჩქარი ჩაბიჯით. სიმშობისაგან თავ-ბრუ მგს-გვავა. გივ ოთახში სმელი ბურის ყუის ნატკსიც კი არ მივუ-ლებო, ნავიჯს ვუმატე და ვუნებოში ვაპობ: სად მივექქარებო?! ქართველმა ემიგრანტმა მიმეღ უნდა გადამეფა ფეხებში, რომ გუჭი, თუ კი ჯერ მთლად არ გაგნებო, არ შეა რნო.

მინპარნასის სახელდას და ჩაგჩნდი. შევუხვიე ვიწრო ქუჩაში, რომელიც ქვის მაღალი კედლებით მუა ჰყდეს სახელდას. არც ერთი ხელიერი. სახადვლავ ვარეგს რომ ჩავუარე, მავი ლანდი, კედელზე ატუხული, შვირხა. სრინიანი სითსითი მ. მესმა.

გამაყრეულა ტანში. თმევი ყალყზე დამიდგა. მიხვდებო ვერ გამიგენია. უნდა უნდობი კარგა მდრდობი ქვაგ მემ-ვდა და... წამოვიდინა მხუთებით ქვეში. შემოვერდელი. (უნდა გამივიტყდეთ, რომ მართლაც ვლადი ჰაბუკი ვარ). ლანდს თავზე დავადექე და ის იყო ხილა უნდა გამეჭნა, რემ... რას ვზგვდაო!..

მ. ნივიდორე დიდიმდეგ მე ქათამამე! სა, სა, სა! გამარჯვებთ თქვენი! მიმეხალმა, თითქმის აქ არაფერიო.

უნდა ხელი პალტოს უბეში ჩამოყო. ბრძანების გილდით: „ყმაწილო, მიბძმეთ თქვენი თემომომეტრი! ქვეგს ხიგსგ

მიზეზები ეროვნული დაკნინებისა, დაცემისა თუ სივედლი-სა შესაძლებელია შინაგანი ან გარეშე ხასიათის იყოს, ე. ი. ერის დაცემა შესაძლებელია ან შინაგანი გადაგვარების, გამოფიტვის, ამოწურვის პროცესით მოხდეს, ან გარეშე რწობის ზეგავლენით. ან შესაძლებელია ორივე ფაქტორმა მოიღოს მონაწილეობა ერის დაცემაში და მძიმე კატასტროფული ანაბრის მოშლაში, დანგრევაში. ეს უკანასკნელი მოვლენა უფრო ხშირია ისტორიაში.

ჩემი თხზულების მიზანს სწორედ ის შეადგენს, რომ მიკითხვები დევანახეო, თუ როდის და რამდენად უახლოვდებოდა საქართველო თავისი ისტორიის მსგელობაში ეროვნულ-სახელმწიფოებრივი ორგანიზაციის სრულ-ყოფილ ტიპს და როდის, რამდენად და რა მიზეზებით შორდებოდა მას. მე ვეცდები მისი სიდიადისა და დაცემისა დამთ მიზეზთა ერთნაირი გრაფოლოგია წარმოვადგინო, რამდენადაც კი შესაძლებელია ისტორიულ მოვლენათა გრაფოლოგოური გამოხატვა.

ლეო გვრცხელიძე.

დასავლეთი საქართველოს ბრძოლა რუსეთის წინააღმდეგ.

წერილი მესამე.

დავუბრუნდეთ ისევ გურიას. სიღველ ჩონატურის პოეტის ამოწყვეტის შემდეგ გურულები რიგის გაღმა გავიდნენ და შეგვრეგსაც აქტიური მტკიცეებისაკენ მოქცნდნენ. იმერ-ლობა უკვე 1819 წელს ჩაჯდა იარაღში, რაშემში მთაწყო და რუსების წინააღმდეგ აშკარად მტრული განწყობილება დაიჭირა. საეკლესიო მამულების აღმწერ კომისიას მუშაობაზეც წელი სწორედ ამ შეიარაღებულმა რაშემებმა ააღებინეს. მაგრამ, ხანამ სამეგრელოდან და გურითთან რუსები გამაგრებულნი არ ჰქონდათ და არ დაწმუნდებოდნენ, რომ ისინი იმერეთთან ერთად იბრძოდნენ, იმერეთის შეამკვლევთა გეგმადგები ანდილ ბრძოლას გრიდებოდნენ. ამნაირად რუსის ჯარი და იმერეთის შეიარაღებული რაშემები ორ მტრულ, საგონძღვრულად გამხადებულ მანავს წარმოადგენდნენ. გრითი თვითი გაგარდნა და გონძღვლის კორიანტელი უკან დატრია-ლებულიყო. ეს თვით პირველად გურიაში გაგარდა იოთამ ბოლქვაძის ხელით. ბრძოლა გურიაში დაიწყო და სამეგრელო იმერეთსაც მიეცა. როგორც მკითხველი ხედავს, ამბიხების ხელი იმერეთთან გადავიდა ორ მუხრელ სამთავროში, ხელდა თვით ბრძოლა, იარაღით ხელში, პირველად გურიაში, შემდეგ მთავრის ვიოვვიხი არ შერჩებოდაო. უპარეგ-

მიხდა თუ არა გურიაში პირველი მეტაკება, ივანე აბაშიძე მაშინვე იმერეთს გაჩნდა და თავის რაშემებით რუსებს გვევთა. დაიწყო თუ არა იმერეთში ბრძოლა, როგორც ვახუშტი 1812 წელს, მეფის დახმობს აუცილებლად მიიღო თავისი სიძლიერით დადგა. რდგისაც თვფ-ნარბაზანი სტეკდა და ბრძოლის ველზედ სხალი გლვარებოდა, გვიანდა იყო ა რე-ხანდრე გატრნიშვილის მგანა ახალგაზრდობი და იმერელოგმა გა-დასწვრიტეს, დროევით მაინც, გრთ-ერთი პატრნიშვილი ამეგრნათ მიეყო. არჩეგანი დავით გატრნიშვილის უკან-ნიღ შვიოწვედ ვასტანზედ მიედა. დახვლეთი საქართველოთ-გან რემ რუსები გაეფენათ, ეჭვს გარეშეა, არც გურიგლს და არც დადიანს მთავრის გვირგვინი არ შერჩებოდაო. უპარეგ-

უნდა გაუწოდო. თქვენ იცით, რომ ეგვი დადიან, ქვეში ხელ-გნდებენ! მამასადამე ხიგსეგა აქვთ. თუ ოცდაჩვიდმეტე ნაკვლეი აქამოაჩნდათ, ჩავალაგებ ქვეგს ოქროს ყუთში და ნაციონალურ მანკში შევიჩინავ. თუ ორმოცეუ მეტი, — არ შეიძლება! მანკის დირექტორი უფლებას რდელი მომეგმს! საგაყუმს გეცხლი მოგვიდებო! გეცხლი მოგვიდებო! — აუწია მასს. თმე აწეწილი თავი ჩემ გრძელ გზვირთან მიი-ტანა.

„თქვენ, თემომეტრს იძლევი თუ არა?! უნდა განსეგან ტა, წელში მოიხარა, ჯიკითგან მუჭით ქვეგი ამიღო და ... (არ დაიჯერეთ ჩემი ვულადობა! მიშინა ვყდფილვარ!) რაც მალე და ეღვე მქენდა მიმერ კავს, მოვიკრიფე და მოვუხვიე ... მივედრინავ და მომდგეს უკან ქვეგი და ნივიდორე ქათამაძის ხათსითო:

—სა, სა, სა! ქვეგი დადიან! სა, სა, სა! ხიგსეგ აქვთ! მანი-ფესტი! ... სა, სა, სა!

მეტრე რსხაო-ში ჩავიკვირი და ბილეთის ადგმა კი მოვა-წარი, მაგრამ ვიდაცამ მაგრად ჩამავლო მკლავში ხელი. ერ-თი შეგნტი და ჩავიკვირე.

„რა მივიგოდა, კავო, მითხარი! — გულადობა დამიბრუნ-და, წამოვდექე ხეზე, მაგრად ჩაიგინებოდა კი მოვასწერე.“

„რადერთი ხუტობა იგი! შენაშინე, ჩემ თავს გეფიგებო ... იგი, მე შენთან დიდი საქმე მაქ, ხელ შენ დაეჭებო.“ — გან-ზე გამიხმე. მხრეგზე ხელგავს მადეგს და ყურში მიჩურჩუ-ლებო:

—კავო, საქმე იმაშია, რომ ბილეს და ბილეს ასე არ შეი-ღებო... უნდა გამევიჩინოთ ინვიდრეგა. აი ჩვენი მოვალეობა! უნდა გამოვიტყვე. რომ მე ვადგენ ასალ პარტიას. მენ მხრეველებოში მუკავარ. ახლა... მაწინი ქე გვექნებო!.. რა-ფერც გადმომენ, ვერსალის ხელმეკრულეგა ქე გწამს მენც-ზემ გწამს?!”

აქ კი აღბათ სივიეე მემივიდა: ვაი დეგა თქო! დავიყ-ვირე და ვავკრი მიწის ქვეში.

დღეს დილით, ყუთში, სადაც გახადგბს ვინახავ, წე-რილი დამიხვდა. ქართული ხიტყვები ლათინური ასოებით არის დაწერილი. წერილის მხლდელ მედრე ნახევარი მქმ-ყავს:

„... ასლა პრევიგინაში ვგსვდვრ. ერთ ლამაზ მყუდრო ქალაქში. თავს გარგად ვგრძნობ. ჩვენში რომ იტყვიან: კენტივით ვარ, ქვასავით! სადამდობი დიასახლისის უტკავკრებ ვარებო. თემომეტრს მაწე-დებო. თემომეტრის ჯერ არ მიყიდინა: გვინდობას ვაკეთებ. დილით მზის ამღვლამდე ვდგები. ჩავაშ-კრებო მუა ქუჩაში გრთ ხანზე თეთრ ქვეგს და სა-სვიტრედ მივიდვარ. რდევსაც ქარსნის საყვირი ან-პაურდგმა და მუშებით აივ ება ქუჩებში, ხანლში ვბრუნ-დები. ჩავუბიო ჩემს თეთრ ქვეგს და, ემერთო მა-ღალო, რას ვამჩნევ! სოგს იმთავანს ადვილი გა-მიღვლია! კვავავებო მეც ერთ ადვილზე და ვტიქ-რებ მანიფესტზე. მინდა პატარა შენიშნა შევიტა-ნიო, ხელ შეგივო: — არის ქვა, რომელიც დიადის, და არის ქვა, რომელიც არ დიადის. — ნახადილგვს ისევ სასვიტრეთი მივიდვარ. მივეარს ქვის სიღვე გაქვა-ვებო. თვალგრემლიანი დავეკერი მდინარე. ოქ, რე-ვლერ მავლენებს დარდინგლის სრუტეს! ამა წინგე ჩემს ცელს აბრემქის წინდები გავუგზავნე საქართველოში. შემიწია დიდი შავი არ გადიანდვირენ.“

„პარტიისეგა... ნივიდორე ქათამამე“.

სიმონ ბერი.

